

Кафедра обліку у виробничій сфері

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Бухгалтерський облік (загальна теорія)»
на тему:

«Бухгалтерські рахунки та подвійний запис»

Студента (-ки) 3-о курсу групи ОБС-31

напряму підготовки 6.03.05.09 «Облік і аудит»

_____ Гусак Марія _____
(прізвище, ім'я)

Науковий керівник: Гудзь Н.В.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECST _____

Члени комісії:

Зміст

Вступ.....	3
1. Поняття про рахунки та подвійний запис.....	6
1.1. Сутність бухгалтерських рахунків.....	6
1.2. Подвійний запис як елемент методу бухгалтерського обліку...10	
2. Класифікація бухгалтерських рахунків.....	13
3. Виникнення та розвиток методу відображення даних господарської діяльності на рахунках методом подвійного запису.....	25
4. Методика формування бухгалтерських проводок.....	28
Висновок.....	31
Список використаних джерел.....	33

ВСТУП

Кожний наступний етап розвитку науки цілком пов'язаний із попереднім. Бухгалтерський облік набуває вдосконалення завдяки розумній інтерпретації та доповненню досягнень вчених і практиків попередніх часів. Однак, в такій інтерпретації не повинно мати місце механічне перенесення старих ідей у сьогодення, пасивним запозиченням усього змісту теорій та гіпотез. Сприйняття застарілих ідей у нових умовах зобов'язує включення елементу критичного аналізу, виявлення розбіжностей між існуючим і бажаним та їх творче вирішення.

Актуальність теми: безперервний процес людського пізнання в певний момент розвитку бухгалтерського обліку змушує суттєво перебудовувати систему знань про подвійний запис. Цей процес направлений на пошук та інтерпретацію незвичних, оригінальних ідей, нову інтерпретацію питань, що висвітлюються у бухгалтерському обліку. Саме це й обрано основною проблематикою даного дослідження, що визначає його актуальність.

Мета дослідження – дослідити особливості бухгалтерських рахунків та подвійного запису, а також виявити розбіжності між існуючим і бажаним їхніми станами.

Предметом є власне самі рахунки та подвійний запис, із допомогою яких реалізовується метод бухгалтерського обліку.

Завданнями курсової роботи є:

- дослідити сутнісну характеристику бухгалтерських рахунків та подвійного запису як елемента методу бухгалтерського обліку;
- визначити економічний зміст, призначення та структуру бухгалтерських рахунків, на основі яких же і здійснюють їх класифікацію;
- обґрунтувати методику формування бухгалтерських проводок;

- вказати нові ідеї або шляхи вдосконалення даних методів бухгалтерського обліку.

Сутність подвійного запису вчені висвітлювали виходячи з теорії трудової вартості, з подвійності, зумовленої подвійним характером процесу обміну, наявністю в товарі споживчої і обмінної вартостей. Дослідження сутності подвійного запису в бухгалтерському обліку дозволяє долати труднощі в процесі пізнання зовсім нових господарських явищ, дати пояснення раніше невідомих господарських фактів або виявити неповноту старих способів пояснення відомих фактів у господарському житті підприємств. При цьому потрібно прослідкувати історичний шлях розвитку подвійного запису, визначити його роль і місце в системі бухгалтерського обліку. Цілковитого нового підходу до вирішення потребує питання застосування подвійного запису в умовах використання комп'ютерних технологій із застосуванням методу моделювання.

У бухгалтерському обліку баланс є основою для отримання відомостей про стан майна підприємства та джерел, які його утворили. Господарські операції в ньому відображаються лише своїми кінцевими результатами. Суми господарських операцій, тобто господарські обороти мають вагомий значення в управлінні підприємством. Показники руху господарських засобів характеризують процеси, що здійснюються на підприємстві. Для того, аби отримати такі показники використовуються рахунки як один з найважливіших елементів методу бухгалтерського обліку. Вони відображають наявність і рух майна підприємства, а також джерел, які є відносно самостійними об'єктами обліку.

Рахунок – це частина облікової системи, а система - набір елементів та інформаційних зв'язків між ними. Проте, кожен рахунок - елемент системи. Моделлю системи слугує баланс, а кожний рахунок зокрема, стає частиною балансу. Разом з тим, кожний рахунок пов'язаний з іншими рахунками. Ці взаємозв'язки рахунків здійснюються за допомогою бухгалтерських

проводок. Будь-яка проводка, висловлюючи інтереси тих чи інших учасників господарського процесу, підтримує, а не руйнує баланс. За мету ми ставимо розглянути структуру рахунків та її розвиток, взаємозв'язок рахунків, систему, яка задає ці взаємозв'язки, зрозуміти тлумачення рахунку, проблеми класифікації рахунків. Класифікація рахунків бухгалтерського обліку збагачує методику вивчення побудови як окремих рахунків, а також і їх груп, так і всієї системи бухгалтерських рахунків в цілому. Подвійний запис складає серцевину методології, тому в роботі також знайдуть відображення проблеми визначення подвійного запису, її змісту і походження.

Поняття про рахунки та подвійний запис

Сутність бухгалтерських рахунків

Бухгалтерський баланс дає цінну інформацію про існуючі ресурси підприємства. Але для продуктивного керівництва потрібна стабільна інформація про зміни даних ресурсів і їхніх джерел, які відбуваються у ході господарської діяльності. Для цього треба відображувати кожну операцію в певній послідовності. Відображення господарських операцій безпосередньо в бухгалтерському балансі фактично недоцільне, адже після кожної із них потрібно було б складати інший баланс. Окрім цього, баланс не може забезпечити отримання збірної інформації про розмір змін по кожній групі засобів, або їхніх джерел. Також, баланс відображає становище засобів господарства лише у грошовому вимірнику, а облік матеріальних цінностей вимагає ще й натуральних вимірників. Саме тому поточний облік змін засобів та їхніх джерел у процесі господарської діяльності забезпечується завдяки системі рахунків.

Рахунки бухгалтерського обліку – це спосіб групування господарських операцій за економічно однорідними рисами з ціллю безперервного контролю за наявністю і змінами засобів і їхніх джерел в ході господарської діяльності.

В залежності від характеру облічуваних об'єктів, записи на рахунках можуть відбуватися в різних вимірниках (натуральних, трудових), але з неодмінним використанням грошового вимірника з ціллю узагальнення неоднорідних засобів і процесів. Сутність, призначення та структура рахунків зумовлені об'єктами, які на них обліковуються, і завданнями обліку.

Оцінюючи місце та значення рахунків в систематизації та накопиченні облікової інформації, потрібно наголосити, що вони зіграють важливу роль у визначенні форми бухгалтерського обліку на будь-якому підприємстві. Ніяка інша складова методу не позначається на вибір форми бухгалтерського обліку так, як це роблять рахунки.

Отже, сутність рахунків бухгалтерського обліку полягає у групуванні та систематизуванні господарських операцій за певними ознаками й видами господарських засобів і їх джерел утворення, що творить налагоджену систему поточного бухгалтерського обліку на підприємстві.

Призначення рахунків – слугувати засобом відображення й поточного контролю господарських операцій, які охоплюють наявність та переміщення господарських засобів, власного капіталу й зобов'язань, а також процесів, пов'язаних із ужитком трудових ресурсів і фондів оплати праці, використанням основних засобів, придбанням (заготовкою) предметів праці і їх споживанням, обліком процесу виробництва та реалізації.

Будучи складовою методу бухгалтерського обліку, система рахунків знаходиться в щільному взаємозв'язку з іншими його складовими (елементами).

Для будь-кого виду активів і зобов'язань відкривають окремі рахунки. Якщо на рахунку обліковуються активи, то цей рахунок буде активним, а якщо ж зобов'язання – пасивним. Активні рахунки відрізняються від пасивних своєю структурою, себто тим, що саме обліковується на дебеті і на кредиті рахунка, а також формальною рисою – місцем запису залишку: якщо залишок включено з лівого боку (дебет), то цей рахунок буде активним, з правого боку – пасивним.

В активних рахунках зростання відбувається на дебеті, а у пасивних – на кредиті. Для того, щоб показати кінцевий залишок за активним рахунком, потрібно до початкового залишку на дебеті додати оборот за дебетом і відняти оборот за кредитом. Залишок на кінець відповідного етапу буде на дебеті. Виведення кінцевого сальдо за пасивним рахунком відбувається в протилежний спосіб. Оборот є підсумковою сумою операцій за дебетом і кредитом рахунка.

Рахунок
(назва рахунка)

Дебет	Кредит

Рис. 1.1 – Схематична будова рахунка

Щоб забезпечити контроль за господарською діяльністю підприємства, потрібно мати дані не лише про залишки засобів та їх джерел, а й про обсяг господарських операцій за звітний етап, тобто розмір здійснених оборотів (наприклад, розмір витрат на виробництво, випуск продукції, реалізацію тощо). Саме тому періодично, зазвичай, в кінці місяця, підбивають підсумки записів операцій на дебеті і кредиті рахунків, які звуться оборотами по рахунках.

Результат дебетових записів на рахунку має назву дебетовий оборот, а підсумок кредитових записів – кредитовий. Дебетові і кредитові обороти рахунків дають дані про рух деяких видів засобів, їх джерел, господарських процесів за певний час.

Ознайомившись із структурою рахунків, бачимо, що дебет та кредит активних та пасивних рахунків мають різну вагомість. Так, на дебеті активного рахунка записують зростання засобів господарства, а пасивного – зменшення джерел засобів; на кредиті пасивного рахунка записують зростання джерел засобів, активного – зменшення господарських засобів.

В системі рахунків бухгалтерського обліку використовується незначна група активно-пасивних рахунків, на яких спільно обліковують засоби господарства та їх джерела, а відповідно, вони суміщають риси активних і пасивних рахунків (наприклад, рахунок «Нерозділений прибуток (непокріті збитки)»). Удосвіді обліку активно-пасивні рахунки мають нечисленне вживання.

У кінцевому підсумку записи нарахунках підвладні одному порядку, який розглянемо на зразках активних та пасивних рахунків.

Подвійний запис як елемент методу бухгалтерського обліку

Будь-яка господарська операція породжує в господарській діяльності підприємства два економічні явища, які в бухгалтерському обліку

відображаються взаємопов'язано, себто способом подвійного запису. За таким методом відображення інформації визначають взаємопов'язані рахунки, в яких сталися зміни під впливом господарських операцій.

Подвійний запис є способом відображення кожної господарської операції двічі: у дебеті одного чи декількох рахунків і кредиті також одного чи декількох рахунків у одній і тій же ж сумі.

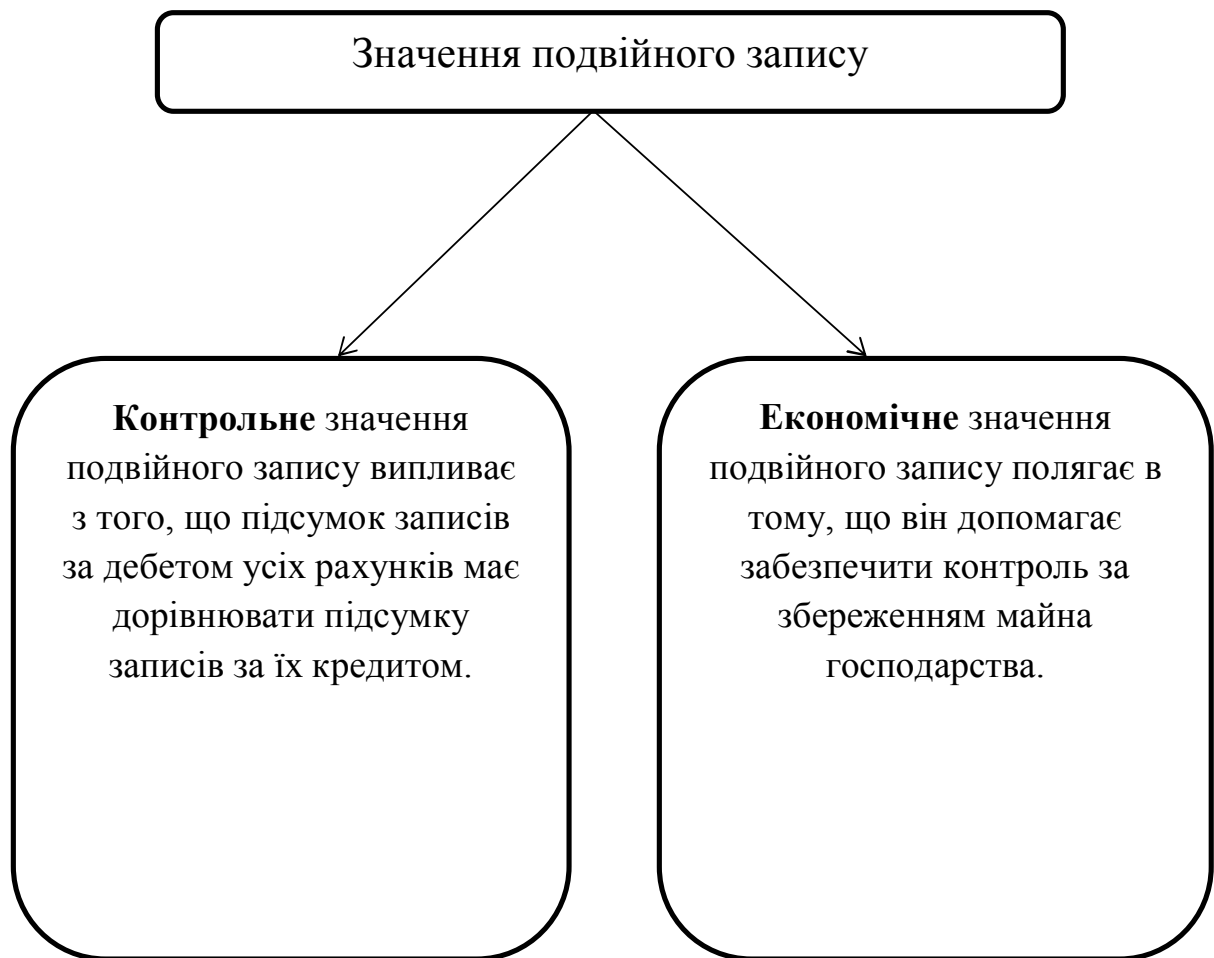

Рис. 1.2 – Значення подвійного запису

Взаємопов'язаність рахунків, що виникає в результаті відображення на них господарських операцій подвійним записом, називається кореспонденцією рахунків, а рахунки — такими, що кореспондують.

Оформляють кореспонденцію рахунків шляхом складанням бухгалтерських проводок і записуванням їх у рахунок бухгалтерського обліку.

Бухгалтерською проводкою називають значення рахунка, який дебетується, рахунка, який кредитується, і суму відображеної в обліку господарської операції.

Простою називається бухгалтерська проводка, коли один рахунок дебетується на певну суму, а другий кредитується на цю ж таки суму. За складної проводки кілька рахунків дебетуються, а на загальну суму записів за дебетом кредитується один рахунок або навпаки.

Звідси можна зробити такі висновки про суть і значення подвійного запису:

- спосіб подвійного запису обумовлений змістом самих господарських операцій, котрі викликають взаємопов'язані подвійні зміни у складі засобів та їх джерелах у процесі господарської діяльності;
- при висвітленні кожної господарської операції способом подвійного запису обов'язково кореспондують два рахунки, один з яких дебетують, а другий кредитують на одну і ту ж саму суму;
- якщо господарська операція відображається складною проводкою, то загальна сума записів на одній стороні декількох рахунків повинна дорівнювати загальній сумі, записаній на протилежній стороні кореспондуючого з ними рахунка;
- тому, що кожна господарська операція в одній і тій же ж таки сумі відображається на дебеті одного і кредиті іншого рахунка, то підсумок записів по дебету всіх рахунків повинен дорівнювати підсумку записів по кредиту рахунків. Відсутність такої рівності свідчить про помилки в облікових записах.

Подібним чином, подвійний запис забезпечує контроль за правильністю облікових записів шляхом звірки рівності загальних підсумків дебетових і кредитових оборотів та залишків на рахунках.

Таким чином, у разі відображення кожної господарської операції способом подвійного запису кореспондують два рахунки, один з яких дебетують, а другий кредитують на одну й ту саму суму. Якщо господарська операція відображається складною проводкою, то загальна сума залишків за одним боком кількох рахунків повинна дорівнювати загальній сумі, записаній на протилежному боці рахунка, що кореспондує з ним.

Правильна кореспонденція рахунків має вагомий вплив на організацію бухгалтерського обліку, оскільки вносить певний порядок у систему облікових записів.

Класифікація бухгалтерських рахунків

Різносторонні завдання господарського правління та контролю вимагають вчасної та розгорнутої інформації про структуру засобів підприємства та джерел їхнього формування, господарські процеси та фінансові результати роботи. Це обумовлює потребу використання у бухгалтерському обліку великої кількості відмінних за своєю структурою рахунків. Для правильнішого розуміння та живання в обліку рахунків потрібно знати їхній економічний зміст, призначення та склад, а це вимагає науково аргументованої класифікації рахунків.

Класифікацією рахунків називають їх групування за певними однорідними рисами. Класифікація рахунків сприяє вивченню змісту і структури рахунків. Знаючи загальні, найбільш визначальні та відмітні риси деяких груп рахунків, простіше визначити, для чого призначений і як використовується цей або другий рахунок в бухгалтерському обліку.

Бухгалтерські рахунки класифікують за двома головними рисами: за економічним змістом і за призначенням та структурою.

Класифікація рахунків за економічним змістом утверджує, що саме обліковується на даному рахунку, які саме об'єкти відображаються на ньому в залежності від їхнього економічного змісту у ході господарської діяльності. Ця класифікація надає можливість визначити систему рахунків, які підлягають використанню на підприємствах цієї або ж іншої галузі.

Класифікація рахунків за призначенням та структурою показує, для чого, для отримання якої саме інформації призначені ці або ж інші рахунки і яка їх структура, тобто зміст дебету, кредиту та характер залишку. Такі самі за побудовою рахунки можуть відображати розбіжні за економічним змістом господарські засоби та процеси.

Дві класифікації рахунків науково аргументовані, щільно взаємопов'язані та доповнюють одна другу.

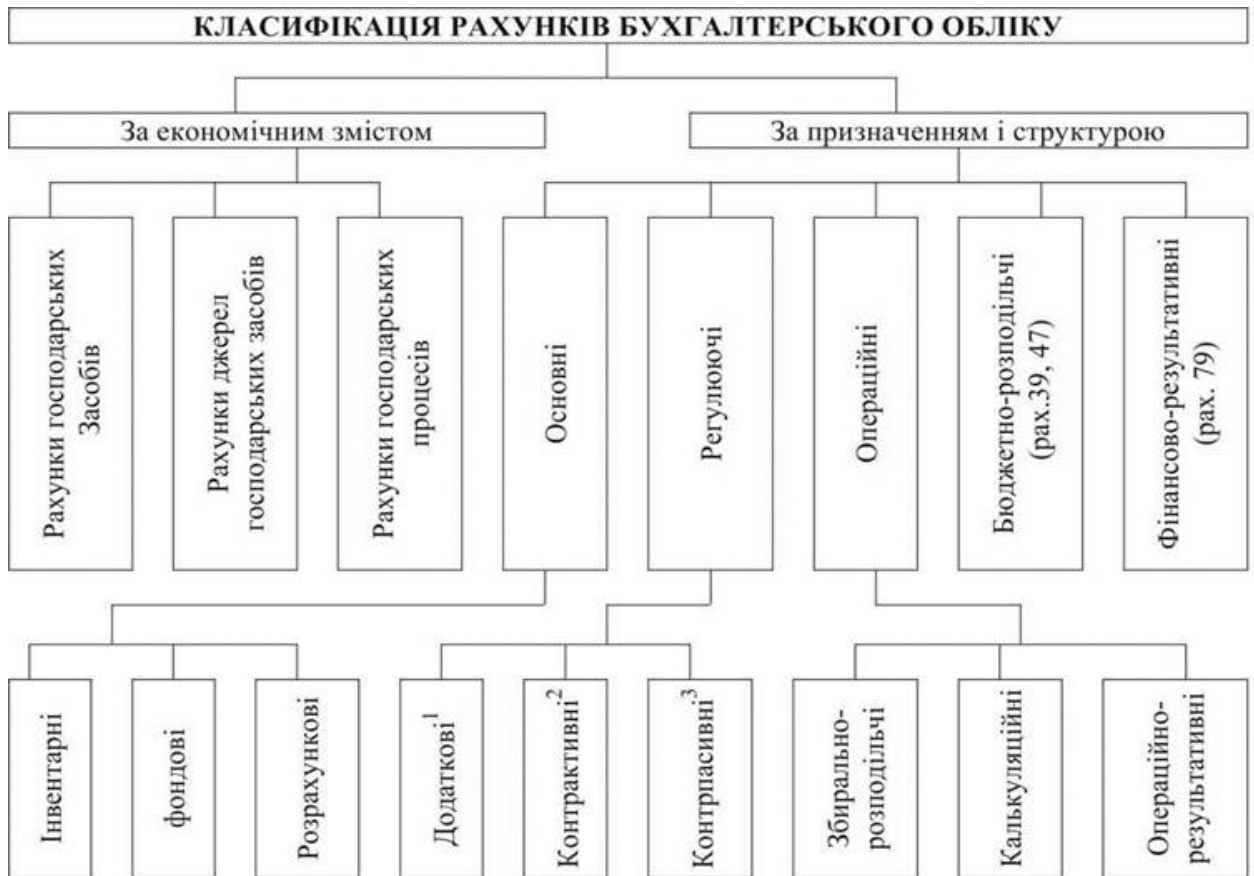

Рис. 2.1 – Класифікація рахунків бухгалтерського обліку

Класифікацій рахунків за економічним змістом: класифікація рахунків за економічним змістом відповідає змісту предмета бухгалтерського обліку та спричинена класифікацією об'єктів обліку, тобто господарських засобів, їхніх джерел та процесів.

Тому за економічним змістом бухгалтерські рахунки ділять на дві групи:

- рахунки обліку господарських засобів (активів) підприємства та процесів;
- рахунки обліку джерел формування господарських засобів.

Класифікація бухгалтерських рахунків обліку господарських засобів (активів) підприємств та процесів. В залежності від функціональної участі у ході роботи, господарські засоби (активи) підприємства поділяються на: необоротні активи та оборотні активи.

Для обліку необоротних активів, їхньої наявності, руху, зносу у процесі діяльності та відновлення, використовують: рахунки обліку необоротних активів: «Основні засоби», «Інші необоротні активи», «Знос необоротних активів», «Нематеріальні активи», «Капітальні інвестиції» та інші.

Класифікація бухгалтерських рахунків обліку джерел формування господарських засобів (активів) підприємства. Рахунки бухгалтерського обліку, що використовуються для обліку джерел формування активів підприємства, діляться на дві групи:

- 1) рахунки обліку джерел власних засобів;
- 2) рахунки обліку джерел залучених (позикових) коштів.

Для обліку джерел власних засобів підприємства використовують:

- рахунки обліку власного капіталу: «Статутний капітал», «Пайовий капітал», «Додатковий капітал», «Резервний капітал»;
- рахунки обліку доходів і результатів діяльності: «Доходи від реалізації», «Дохід від участі в капіталі», «Інші фінансові доходи»;

Для обліку джерел залучених (позикових) коштів використовують:

- рахунки обліку довгострокових зобов'язань: «Довгострокові позики», «Довгострокові векселі видані»;
- рахунки обліку поточних зобов'язань: «Короткострокові позики», «Короткострокові векселі видані».

Отже, класифікація бухгалтерських рахунків за економічним змістом, показуючи, на яких саме рахунках має проводитися облік цих чи інших об'єктів бухгалтерського обліку, виявляє економічний зміст деяких рахунків. Саме таке групування дає можливість визначити систему рахунків, потрібних для обліку необоротних та оборотних активів, джерел їхнього формування,

господарських процесів та результатів діяльності підприємств різноманітних галузей і форм власності.

Поділ рахунків за економічним змістом закладена в основу побудови національного Плану рахунків бухгалтерського обліку активів та капіталу, зобов'язань, а також, господарських операцій підприємств і організацій.

Дізнавшись більше про поділ рахунків за економічним критерієм, можемо побачити, що рахунки, які призначені для обліку активів, з'єднані із рахунками, що призначені для обліку господарських процесів. Це ми можемо пояснити тим, що за при допомозі необоротних і оборотних активів організації постачають здійснення господарських процесів, і тому при поділу активів їх класифікують залежно від того, у якому процесі вони діють.

Рахунки за структурою та призначенням:

Рахунки бухгалтерського обліку поділяються стосовно їх обліково-технічних характеристик, тобто як обліковуються ті чи інші засоби, їх джерела і господарські операції на рахунках. Це відображається на дебеті та кредиті рахунків, тим самим показує залишок відповідних рахунків. За призначенням і структурою бухгалтерські рахунки діляться на такі складові: рахунки основні, регулюючі, операційні, фінансово-результатні та забалансові.

Основні бухгалтерські рахунки існують для того, щоб контролювати наявність та зміни господарських засобів і джерел їх утворення. Основними їх називають тому, що об'єкти, які обліковуються на них, інакше кажучи господарські засоби та їх джерела, постають основою господарської діяльності, та всі разом характеризують майновий стан підприємства. Ті рахунки за своїми показниками (залишками) послуговуються як основа для складення балансу в бухгалтерському обліку. Основні рахунки діляться на такі як: розрахункові, грошові, власного капіталу та матеріальні.

Матеріальні рахунки існують для обліку наявності та руху (надходження, використання) матеріальних ресурсів організації. До них входять рахунки:

«Основні засоби», «Виробничі запаси», «Малоцінні і швидкозношувані предмети», «Готова продукція», «Нематеріальні активи», «Товари» та ін.

Будова *рахунків грошових коштів* уподібнюється до будови матеріальних рахунків: рахунки – активні, мають тільки дебетове сальдо; оборот по дебету вказує на ріст грошових коштів, оборот по кредиту – зменшення грошових коштів.

Рахунки власного капіталу існують для обліку джерел власних господарських засобів (активів). Вони вказують на форми їх утворення та цільове призначення, і також зміни, які відбуваються в процесі діяльності. До такої групи можна віднести "Статутний капітал", усі вказані рахунки є пасивними.

Розрахункові рахунки створені щоб контролювати розрахункові відносини даної організації з іншими організаціями чи підприємствами, особами. На таких рахунках показується заборгованість, яка настає в процесі господарської діяльності організації, а також зміни цієї заборгованості. Позаяк заборгованість може існувати як на вигоду даної організації (дебіторська), так і на вигоду інших організацій, підприємств та осіб (кредиторська), тому розрахункові рахунки діляться на: пасивні, активні та активно-пасивні.

Розрахункові рахунки активні створені для обліку дебіторської заборгованості та обчислень по ній (тобто для обліку заборгованості інших організацій, підприємств чи осіб тої чи іншої організації). До цих рахунків входять: «Довгострокова дебіторська заборгованість», «Розрахунки з покупцями та замовниками», «Розрахунки з різними дебіторами», «Векселі одержані» та інші.

Розрахункові рахунки пасивні створені для обліку розрахункових взаємин із кредиторами, інакше кажучи за зобов'язаннями даної організації перед різними організаціями, підприємствами. До таких рахунків входять:

«Розрахунки з постачальниками і підрядчиками», «Короткострокові позики», «Розрахунки по оплаті праці», «Розрахунки по-страхуванню», «Векселі видані» «Довгострокові позики» та інші.

Розрахункові рахунки активно-пасивні створені для обліку розрахунків з такими підприємствами, організаціями і особами, у яких змінюється характер заборгованості, себто з приводу даної організації вони можуть поставати як кредитори, так і дебітори. До таких рахунків входять: «Розрахунки за податками і платежами», «Розрахунки по інших операціях» та інші.

Часткові аналітичні рахунки, що є відкриті для обліку розрахунків із будь-яким дебітором та кредитором, можуть мати дебетове, або ж, кредитове сальдо. Адже із залишків часткових аналітичних рахунків утворюється залишок синтетичних рахунків, тому активно-пасивні розрахункові рахунки мають у той самий час дебетове і кредитове сальдо. Його можна отримати при допомозі оборотної відомості на аналітичних рахунках, що йдуть до відповідного синтетичного рахунка.

Регулюючі рахунки створені щоб регулювати оцінку господарських засобів та джерел їх формування, що обліковуються на основних рахунках. Такі рахунки використовують тоді, коли по часткових об'єктах обліку необхідно отримати додаткову інформацію, яка потрібна для керівництва (наприклад, про первинну та залишкову вартість основних засобів). Регулюючими можуть виступати як синтетичні рахунки, так і аналітичні, і також субрахунки.

Окремого змісту регулюючі рахунки не мають, і тому кожен з них ми розглядаємо лише разом із тим рахунком, що він регулює. В залежності від того, збільшують чи зменшують залишок рахунка, регулюючі рахунки бувають такі: доповнюючі, контрарні та контрарно-доповнюючі.

Регулюючі рахунки доповнючі постійно збільшують суму залишку рахунка, який регулюється. Вони застосовуються тоді, коли матеріальні цінності на

основних рахунках показуються в оцінці, що менша від фактичної вартості їх придбання (заготівлі). До регулюючих доповнюючих активних рахунків входить аналітичний рахунок «Транспортно-заготівельні витрати» (до рахунка «Виробничі запаси» та інші).

Регулюючі рахунки контракторні, відрізняються від доповнюючих тим, що вони зменшують оцінку залишку активів або їхніх джерел, які обліковуються на відповідних основних рахунках (що регулюються). Їх поділяють на: контрактивні (тобто протипоставлені активним рахункам) та контрпасивні (тобто протипоставлені пасивним рахункам).

Регулюючі рахунки контракторно-доповнюючі з'єднують риси контракторних та доповнюючих рахунків. До них входять, наприклад, «Відхилення фактичної собівартості готової продукції від планової».

Доповнюючі регулюючі рахунки постійно збільшують суму залишку рахунка, що регулюється. Застосовуються вони в тих випадках, коли матеріальні цінності на основних рахунках відображаються в оцінці, меншій від фактичної вартості їх придбання (заготівлі). До доповнюючих регулюючих активних рахунків відноситься аналітичний рахунок «Транспортно-заготівельні витрати» (до рахунка «Виробничі запаси» та ін.).

Контрарні регулюючі рахунки, на в супереч доповнюючим, зменшують оцінку залишку активів або їх джерел, що обліковуються на відповідних основних рахунках (що регулюються). Вони поділяються на: контрактивні (тобто протипоставлені активним рахункам) і контрпасивні (тобто протипоставлені пасивним рахункам).

Контрарно-доповнюючі регулюючі рахунки сполучають ознаки контрарних і доповнюючих рахунків. До них відносять, наприклад, аналітичний рахунок «Відхилення фактичної собівартості готової продукції від планової».

Операційні рахунки призначені для обліку витрат, доходів і результатів діяльності підприємства. Ці рахунки мають вагоме значення, оскільки

забезпечують інформацію про витрати і доходи по операційній діяльності, а також визначення фінансових результатів від цієї діяльності.

За призначенням і структурою операційні рахунки поділяють на групи: збірно-розподільчі, бюджетно-розподільчі, калькуляційні, номінальні, порівняльні.

Збірно-розподільчі рахунки призначені для обліку (попереднього збирання) накладних витрат, пов'язаних з організацією, обслуговуванням, управлінням цехами та іншими виробничими підрозділами основного і допоміжного виробництв з метою наступного розподілу їх між відповідними об'єктами. Закономірність використання збірно-розподільчих рахунків зумовлена тим, що зазначені витрати в момент їх здійснення неможливо прямо віднести на ті чи інші об'єкти (наприклад, витрати по обслуговуванню виробництва й управлінню та ін.).

Бюджетно-розподільчі рахунки призначені для розмежування витрат і доходів між прилеглими звітними періодами (місяцями, кварталами, роками) з метою рівномірного включення у затрати виробництва (обігу) або віддзеркалення в обліку одержаних доходів.

Калькуляційні рахунки призначені для обліку сукупності витрат, пов'язаних з виробничим процесом, а також визначенням фактичної собівартості виготовленої продукції (виконаних робіт, наданих послуг). Оскільки за даними рахунків складають калькуляцію (визначають собівартість), то самі рахунки отримали назву калькуляційних. Якість складання калькуляції значною мірою є залежною від правильності обліку виробничих затрат на калькуляційних рахунках.

Номінальні рахунки. До номінальних відноситься рахунок «Собівартість реалізації» (призначений для узагальнення інформації про собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг), а також і рахунки, призначені для обліку операційних витрат.

Порівняльні рахунки призначені для обліку належних господарських процесів і вираження результатів по них. До порівняльних належать рахунки "Фінансові результати" і "Втрати від браку".

Фінансово-результатні рахунки призначені для узагальнення інформації про фінансові результати діяльності підприємства в звітному періоді.

До них відноситься активно-пасивний рахунок "Нерозподілений прибуток (непокриті збитки)". По дебету цього рахунка відображають збитки, по кредиту - прибутки.

Забалансові рахунки є призначеними для обліку активів, які не належать даному підприємству, але тимчасово перебувають у його користуванні або на зберіганні. До таких належать орендовані необоротні активи, активи на відповідальному зберіганні, списані активи, гарантії і забезпечення надані та отримані і інші. Усі ці активи обліковуються на балансі тих господарств, яким вони є приналежними. Підприємство, яке перейняло ці активи в тимчасове користування або зберігання, обліковує їх на позабалансових рахунках. При складанні балансу залишки цих рахунків показують за підсумком балансу. Тому, що при зведенні балансів окремих підприємств по галузях або всьому народному господарству ці активи були б враховані двічі: один раз на балансі того господарства, якому вони належать, а другий - на балансі господарства, де вони тимчасово перебувають. Це призвело б до перебільшення дійсної величини засобів у народному господарстві.

На позабалансових рахунках обліковують також і бланки суворого обліку (чекові книжки, акції, векселі тощо), умовні права і зобов'язання (застави, гарантії, зобов'язання тощо), списану на збитки заборгованість неплатоспроможних дебіторів (для спостереження за можливістю її відшкодування винними особами протягом трьох років) та інші об'єкти, які не вимагають подвійного запису.

До групи позабалансових належать рахунки: "Орендовані необоротні активи", "Активи на відповідальному зберіганні", "Контрактні зобов'язання", "Гарантії та забезпечення одержані", "Списані активи", "Обладнання, прийняте для монтажу", "Бланки суворого обліку" та інші.

Очевидною особливістю позабалансових рахунків є те, що вони не кореспондують ні між собою, а також із балансовими рахунками, правило подвійного запису на них не поширюється; господарські операції на позабалансових рахунках відображаються одинарним записом: тільки по дебету або тільки по кредиту відповідного рахунка. Таким чином, при прийнятті об'єкта на облік позабалансовий рахунок тільки дебетується (без кредитування іншого рахунка), а при списанні - кредитується (без кореспонденції з дебетом іншого рахунка).

Синтетичні й аналітичні рахунки: групування засобів, їхніх джерел та господарських процесів проводиться на рахунках з більшим чи меншим щаблем деталізації. Бухгалтерські рахунки, що відкривають на основі статей балансу з метою обліку господарських засобів і їхніх джерел, включають узагальнені (синтетичні) показники в грошовому вимірі. Наприклад, на рахунку «Основні засоби» показують наявність та рух усіх основних засобів; підприємства (будівлі, споруди, машини, устаткування тощо); на рахунку «Матеріали» – наявність та рух усіх засобів праці конкретної групи; на рахунку «Постачальники» – загальну суму боргів перед всіма постачальниками заотримані матеріальні цінності, а ще зміни даної заборгованості і т. д. Такі рахунки прийнято іменувати синтетичними. Термін "синтетичний" іде від лат. *synthesis*., який означає зведення, з'єднання у одне ціле окремих.

Таким чином, *синтетичними* називаються рахунки, які призначені для обліку економічно однакових груп засобів, їхніх джерел, господарських процесів та наслідків функціонування в грошовому вимірнику.

Облік, який ведеться за допомогою синтетичних рахунків, зветься синтетичним обліком. Такий облік потрібний для отримання збірної інформації про функціонування господарства, аналізу діяльності та планування. Але для результативного керівництва господарством та контролю за збереженням та розумним використанням ресурсів недостатньо лише збірної інформації, існує потреба у детальнішій інформації про наявність та переміни кожного виду засобів, джерел, виконання певних господарських операцій. Отже, необхідна інформація як про загальну ціну виробничих запасів і їхнє використання, так і про запаси визначених видів матеріальних цінностей за їхнім найменуваннями, сортами, розмірами тощо; у обліку розрахунків за оплатою праці, окрім узагальненої інформації, потрібні дані про розрахунки з кожним працівником і т. д. Таку інформацію отримують за допомогою аналітичних рахунків.

Аналітичними зветься рахунки, які призначені для обліку наявності та переміни конкретних видів засобів, їхніх джерел та господарських процесів.

Облік, який проводиться за допомогою аналітичних рахунків, зветься аналітичним обліком.

Число аналітичних рахунків за відповідним синтетичним рахунком визначається кожним підприємством в залежності від наявності об'єктів, які підлягають обліку. В аналітичному обліку користуються натуральними і трудовими вимірниками.

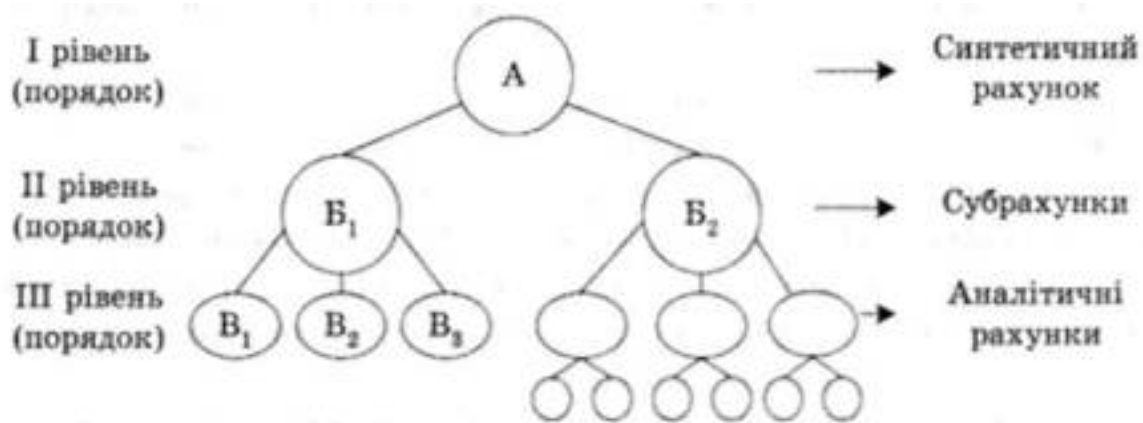

Рис. 2.2 – Синтетичні та аналітичні рахунки

Синтетичні та аналітичні рахунки щільно пов'язані між собою, адже на них на основі одних і тих самих документів відображаються одні й ті ж самі господарські операції, проте із різним ступенем деталізації; на синтетичному рахунку – гуртовою сумою, а на аналітичних до нього рахунках – окремими сумами. Коли дебетується чи кредитується синтетичний рахунок, то спільно дебетуються та кредитуються відповідні аналітичні рахунки до нього. Звідти, обороти та залишки аналітичних рахунків у підсумку мають дорівнювати оборотам та залишку синтетичного рахунка, що їх поєднує. Відсутність такої рівності говорить про присутність помилок в бухгалтерських записах, які потрібно виявити та сразу виправити.

Правильність облікових записів на аналітичних рахунках перевіряється з допомогою інвентаризації, яка забезпечує правильність показників про їхні залишки.

Бухгалтерські рахунки аналітичного обліку мають властивість з'єднуватися відповідним синтетичним рахунком (наприклад, рахунки «Виробництво», «Розрахунки із постачальниками та підрядчиками», «Розрахунки із підзвітними особами» та ін.).

Таким чином, субрахунки поєднують відповідні групи аналітичних рахунків та узагальнюються синтетичним рахунком.

Виникнення розвиток методу відображення даних господарської діяльності на рахунках методом подвійного запису

Історія бухгалтерського обліку не закріпила конкретної дати створення подвійного запису. Як елемент методу бухгалтерського обліку, подвійний запис нараховує приблизно тисячі років. З того часу подвійний запис завжди вдосконалював форми та методи реєстрації, нагромадження та обробки інформації, що, із піднесенням продуктивних сил та особливо з появленням у ХХ столітті електронної обчислювальної техніки, ставали іншими. Значення ж самого подвійного запису не змінювалась, тому що не зникала основна потреба в ньому – потреба управління господарством.

Значення подвійного запису постає у тому, що усі господарські операції записується двічі. Тобто, за дебетом одного рахунка та за кредитом іншого. Отже, щоб відтворити на рахунках господарську операцію, потрібно насамперед обдумати, що вийшло в результаті цієї операції, тобто яких рахунків вона буде стосуватись.

У «Трактаті про рахунки і записи» Лука Пачолі вказує, що в Головній книжці ніщо не може бути занесено у розділ «Віддати», якщо його немає в розділі «Мати», і навпаки. Тільки завдяки такій вимозі можна забезпечити баланс, інакше кажучи рівні підсумки «Віддати» і «Мати». Якщо такі підсумки рівні, то ми можемо скласти висновок, що записи велися правдиво та на такій основі правильно виведено сальдо. Це все дає впевненість у розумному провадженні господарства, тому що, як казав Пачолі, «...хто в справах своїх не вміє бути добрим бухгалтером, той буде блукати як сліпий навмання і не обминути йому великих збитків».

Прадавній досвід свідчить, що подвійний запис є абсолютно обов'язковою складовою, засадною основою бухгалтерського обліку. Більш за все, помітною ставала потрібність подвійного запису під час переходу від рабовласницького до феодального та капіталістичного суспільства, себто

тоді, коли постала велика потреба в покращенні системи управління. Не випадково Лука Пачолі навмисно вказує на необхідності потрібного порядку ведення діл, щоб можна було без перебоїв отримати потрібну інформацію як щодо боржників, так і щодо власних зобов'язань. Тобто, уже Пачолі бачив необхідність утворення того, що нині звать системою економічної інформації.

Подвійний запис використовують на практиці майже тисячу років, але учені ще й досі не отримали згоди щодо його економічної істини. Така розбіжність суджень вказує насамперед про велику теоретичну складність механізму реєстрації, групування і систематизації господарських операцій. Основні незгоди існують у поглядах різних науковців, які торкаються проблем економічної основи подвійного запису, коренів його існування. Різні автори аргументують необхідність подвійного запису існуванням:

- товарного виробництва і закону вартості;
- різних форм власності і їхньої динаміки;
- різноманітних джерел утворення майна підприємства;
- впливу на виробництво різних зовнішніх факторів (економічних, правових, соціальних та інших);
- кругообороту засобів виробництва;
- причинно-наслідкових взаємин в процесі виробництва;
- виомоги до об'єднання інших складових методу бухгалтерського обліку.

Отже, ми бачимо, що потреби управління вказують про необхідність оформляти господарські операції належними документами, реєструвати і систематизувати їх на рахунках. Але зафіксувати факт здійснення господарської операції є лише першим кроком: наступне оцінювання

економічних явищ та процесів потребує однозначного відпису на питання: звідки походить майно, та що є предметом цієї операції, який у нього характер щодо виробництва (необоротні чи оборотні активи), хто боржник чи кому треба оплатити кошти, як подіяли на господарську діяльність різні процеси виробництва, який підсумковий результат виробництва і господарської діяльності. Можемо зробити висновок, що становище складається так, що господарські операції та процеси потрібно інспектувати за допомогою вірогідної інформації, яку забезпечує лише подвійний запис.

Сьогодні, однак, все частіше можна почути думки, що подвійний запис віджив своє і в умовах побудови автоматизованого обліку виступає вже архаїзмом. На фактичну відмову від подвійного запису було спрямовано численні пропозиції 60-х роках про заміну термінів «дебет» і «кредит» математичними знаками плюс та мінус. На мою думку, ці «інновації» свідчать лише про поверхневий підхід їх авторів по відношенню до господарської діяльності підприємств. Вони зафіксовані на принципах подвійного запису. Господарські операції відображають певні зміни в активі чи пасиві, або одночасно в активі та пасиві в бік збільшення чи зменшення. Такі зміни відбуваються на будь-якому з підприємств безвідносно до форм власності, порядку реалізації продукції, визначення кінцевого результату господарської діяльності, цінової політики, формування витрат, доходів тощо. Дана фіксація враховує одне – власне сам факт здійснення операції.

Контрольне значення подвійного запису має місце в забезпеченні достовірності обліку, відповідності активу і пасиву, синтетичного й аналітичного обліків, своєчасності та повноти оприбуткування товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, запобіганню зловживанням з боку посадових і матеріально відповідальних осіб.

Методика формування бухгалтерських проводок

Взаємоз'язок подвійних змін у складі господарських засобів, а також їхніх джерелах в процесі діяльності підприємства зумовлюють необхідність відображення господарських операцій на рахунках способом подвійного запису, суттю якого є те, що кожен господарську операцію в одній і тій же сумі записують двічі: по дебету одного рахунка і кредиту іншого.

Перш ніж відображати господарську операцію на тих, чи інших рахунках подвійним записом, на підставі первинних (або згрупованих) документів складаються бухгалтерська проводка, під якою розуміють зазначення рахунка, який дебетується та рахунка який кредитується, а також суму відображуваної в обліку господарської операції.

Всі господарські операції внаслідок подвійного запису викликають взаємозв'язок між певними рахунками. Даний взаємозв'язок полягає в тому, що дебет одного рахунка поєднується із кредитом іншого, характеризуючи зміни, що відбуваються у складі засобів чи їхніх джерел внаслідок господарської операції.

Взаємозв'язок рахунків, який виникає в результаті відображення на них господарських операцій подвійним записом, має назву – кореспонденція рахунків, а самі рахунки – кореспондуючими.

Таким чином, під кореспонденцією рахунків розуміється форма вираження взаємозв'язку між двома і більше рахунками, що виникають при відображенні на них господарських операцій методом подвійного запису.

В залежності від кількості кореспондуючих рахунків виділяють прості і складні бухгалтерські проводки (записи).

Простою називається така бухгалтерська проводка, за якої один рахунок дебетується, а другий на цю ж таки суму кредитується, тобто коли

кореспондують лише два рахунки. Розглянута бухгалтерська проводка у нашому прикладі – проста.

Складною називається така бухгалтерська проводка, за якої кілька рахунків дебетується, і на загальну суму записів по дебету кредитується один рахунок, або ж навпаки, – кілька рахунків – кредитується, а на загальну суму записів по кредиту дебетують один рахунок, тобто коли кореспондують між собою більше ніж два рахунки.

Складні бухгалтерські проводки не порушують правил подвійного запису, оскільки у них зберігається взаємопов'язане відображення господарських операцій на дебеті і кредиті рахунків та рівність дебетових і кредитових підсумків.

Застосування складних проводок значною мірою зменшує кількість облікових записів, робить їх більш наочними.

В практиці бухгалтерського обліку забороняється складати такі проводки, у яких по одній господарській операції декілька рахунків дебетується і одночасно декілька рахунків кредитується. Такі бухгалтерські проводки ускладнюють встановлення взаємозв'язку рахунків і визначення за кореспонденцією між ними економічного змісту відображеної господарської операції, а це в свою чергу послаблює контроль за правильністю облікових записів. Лише чітка кореспонденція між рахунками забезпечить наочність, ясність і доступність обліку, підвищить його контрольні функції.

Правильна кореспонденція рахунків має надзвичайно велике значення для організації бухгалтерського обліку, тому, що вона вносить певний порядок в систему облікових записів. Проте встановленням кореспонденції між рахунками займаються органи державної влади, зокрема Міністерство фінансів України. Розроблені даним міністерством в нормативних документах типові кореспонденції рахунків по всіх можливих господарських

операціях забезпечують єдиний порядок обліку в господарюючих суб'єктах всіх галузей і форм власності.

ВИСНОВКИ

Отже, рахунки бухгалтерського обліку є способом групування господарських операцій за економічно однорідними ознаками, метою чого є систематичний контроль за наявністю і змінами засобів і їх джерел у процесі господарської діяльності.

Хоч бухгалтерський баланс і надає важливу інформацію про наявні ресурси підприємства, проте для результативного керівництва необхідна стабільна інформація, що стосується зміни даних ресурсів та їхніх джерел, які відбуваються у процесі господарської діяльності. Відображення господарських операцій безпосередньо в бухгалтерському балансі практично недоцільне, бо після кожної із них треба було бискладати інший баланс. Окрім цього, баланс не може забезпечити отримання збірної інформації про розмір змін по кожній із груп засобів, чи їхніх джерел. Також, баланс відображає стан засобів господарства лише у грошовому вимірнику, а облік матеріальних цінностей- потребує ще й натуральних вимірників. Саме тому поточний облік змін засобів і їхніх джерел вході господарської діяльності забезпечується за поміччю системи рахунків.

Рахунок - це частина облікової системи, а сама система – набір елементів та інформаційних зв'язків поміж ними. Отже, кожен рахунок - це елемент системи.

Для правильнішого розуміння та використання в обліку рахунків потрібно знати їхній економічний зміст, призначення йбудову, а це вимагає науково аргументованої класифікації рахунків.Класифікація бухгалтерських рахунків розширяє методику вивчення структури як окремих рахунків і їхніх груп, так і усієї системи бухгалтерських рахунків в загальному.

Також, чималурольдля організації бухгалтерського обліку відіграє правильна кореспонденція рахунків, адже вона добавляє певний порядок у систему облікових записів.

Щодо подвійного запису, то він весь час вдосконалював форми та методи реєстрації, збору та обробки інформації, які, із розвитком продуктивних сил та виходом електронної обчислювальної техніки, сильно змінювались. Сама ж сутність подвійного запису не змінювалась.

Будь-яка господарська операція позначається на двох статтях балансу. Тому для абсолютного відображення операції у бухгалтерському обліку потрібно засвідчити її вплив на кожен із двох статей, не зважаючи на те, належать вони до активів, капіталу чи зобов'язань. Така необхідність спричинена виходом системи подвійного запису, у якій для відображення двоїстого ефекту кожна операція записується два рази— перший запис пред'являє зміну однієї статті, другий - зміну іншої статті.

Таким чином, суть подвійного запису полягає у тому, що за його допомогою проводиться подвійне відображення засобів на рахунках обліку, спричинених відповідною господарською операцією.

Отже, подвійний запис забезпечує контроль за істинністю облікових записів шляхом звірки рівності загальних підсумків дебетових і кредитових оборотів, а також залишків на рахунках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»⁴
2. Кужельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: КНЕУ, 2010–334 с.;
3. «Бухгалтерський облік в Україні» за редакцією. Хом'яка, Львів, 2006; «Все про бух облік» – всеукраїнська професійна газета;
4. http://lubbook.net/book_585_glava_4_Tema_4_Rakhunkibukhgaltersk.html
5. Бухгалтерський облік. Л. Г. Ловінська, Л. В. Жилкіна, О. М. Голенко;
6. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л. Панкевич, М. Зварич, Р. Бойко, Л. Лучечко, 2013;
7. http://ebooktime.net/book_70_glava_24_4.2;
8. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник, 2011р.;
9. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку: Навч. Посібник;
10. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. / За ред. М.В. Кужельного, 2012р.;
11. Грабова Р. Є. Енциклопедія бухгалтерського обліку;
12. Гольцова С.М., Плікус І.Й. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник, 2014;
13. Даньків Й.Я., Остап'юк М.Я. Бухгалтерський облік: Підручник;
14. Ждан В.І., Хаустова Є.Б., Колос І.В., Бондаренко О.С. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посібник;
15. Загородній А.Г., Партин Г.О. Бухгалтерський облік: основи теорії та практики: Навч. Посіб., 2010;
16. Косміна Р.М. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник;
17. Кужельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник;
18. Лень В.С., Тливенко В.В. Бухгалтерський облік в Україні: Основи та практика. Навч. посіб., 2013р.;

19. Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік. Навчальний посібник;
20. Орлова В. К., Савич В. І. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. 2-ге видання;
21. Сопко В.В. Бухгалтерський облік;
22. Сук Л. К., Сук П. Л. Бухгалтерський облік;
23. http://pidruchniki.com/1566021245681/buhgalterskiy_oblik_ta_audit;
24. <http://library.if.ua/book/46/3174.html>.
25. Лень В.С. Бухгалтерський облік. Методичні вказівки до виконання курсової (розрахунково-графічної) роботи для студентів економічних спеціальностей. — Чернігів: ЧДТУ, 2013;
26. Стандарти бухгалтерського обліку в Україні. // Все про бухгалтерський облік № 13 (1046). 8 лютого 2015 р.;
27. Атамас П. Й. Бухгалтерський облік у галузях економіки. 2-ге вид. Навч. посіб. — К: Центр учбової літератури, 2010.;
28. Єрмак О. І. Фінансовий облік — І (облік активів). Навчальний посібник. — К: Видавничий Дім «Слово», 2008.;
29. Малюга Н. М. Теорія бухгалтерського обліку: Житомир: Рута, 2010.;
30. Кузьмінський А. Н., Кузимінський Ю. А. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. — К: «Все про бухгалтерський облік», 2011.